

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(Posudek oponenta)

Práci předložil(a) student(ka): *Martina Bartoňová*
Název práce: *Sovětsko-indické vztahy v letech 1964 - 1982*

Oponoval (u externích oponentů uveďte též adresu a funkci v rámci instituce): *PhDr. Petr Novák, Ph. D.*

- OBSAH A CÍL PRÁCE** (stručná informace o práci, formulace cíle): *Autorka si za téma své bakalářské práce vybrala problematiku sovětsko-indických vztahů mezi lety 1964 a 1982. Za hlavní cíl práce si vytyčila zjistit: 1) jaké byly a jak se měnily cíle Sovětského svazu s ohledem na Indii, 2) jaký přístup Sovětský svaz vůči Indii zvolil a jakými prostředky se snažil vytyčených cílů dosahovat, 3) do jaké míry byla sovětská politika vůči Indii úspěšná, 4) jaké cíle sledovala Indie ve vztahu k Sovětskému svazu a 5) zda Indie dosáhla svých cílů, které si vytyčila ve vztahu k Sovětskému svazu.*
- VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ** (náročnost, tvůrčí přístup, argumentace, logická struktura, teoretické a metodologické ukotvení, práce s prameny a literaturou, vhodnost příloh apod.): *Autorka si zvolila zajímavé a v české odborné literatuře dosud uspokojivě nezpracované téma. Práce se vedle úvodu, který obsahuje vytyčení tématu, použité metodologie a zhodnocení pramenů a literatury, a závěru skládá z pěti kapitol. V prvních čtyřech kapitolách autorka sleduje chronologický vývoj sovětsko-indických vztahů v letech 1964 – 1982 s přesahem do let 1953 – 1964 na jedné a 80. let na druhé straně.*

První kapitola tvoří prolog k vlastnímu tématu práce. Autorka se v ní zaměřila na postupně sbližování Sovětského svazu a Indie v letech 1953 – 1964. Stručně pojednává nejen o proměně sovětského přístupu k zemím třetího světa po smrti J. V. Stalina, ale také o důsledcích sovětsko-čínské roztržky a indicko-čínských pohraničních válek z přelomu 50. a 60. let na vývoj vztahů mezi SSSR a Indií, respektive na jejich postupné sbližování.

V druhé kapitole se autorka věnuje období let 1964 – 1971, které ne bezdůvodně charakterizuje jako období největší míry shody i střetu v sovětských a indických zájmech. Konkrétně se zde věnuje vztahu obou zemí v době indicko-pakistánské války o Kašmír v roce 1965, roli SSSR při jejím ukončení, významu taškentské mírové smlouvy z roku 1966, sovětskému plánu kolektivní bezpečnosti v Asii z roku 1969 a samozřejmě vlivu všech těchto událostí na vývoj sovětsko-indických vztahů.

Ve třetí kapitole se autorka zabývá tzv. bangladéšskou krizí v roce 1971 a jejím vlivem na posílení vztahu obou shora uvedených mocností, vrcholícím uzavřením sovětsko-indické smlouvy o přátelství a spolupráci v srpnu téhož roku.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na postupné slábnutí sovětsko-indické spolupráce v 70. letech a na počátku 80. let, s přesahem do druhé poloviny let 80. Hlavní pozornost v této kapitole je věnována indické politice v otázce jaderných zbraní, indické reakci na sovětskou invazi do Afghánistánu (zpočátku ne nepodobné současnému přístupu Indie k ukrajinské krizi) a dalším aspektům, které přispívaly k postupnému chladnutí sovětsko-indických vztahů.

V poslední kapitole autorka provedla rozbor čtyř významných dílčích otázek a oblasti sovětsko-indické spolupráce napříč celým sledovaným obdobím. Zaměřuje se zde na rozdílnou politiku obou zemí ve vztahu ke statusu Indického oceánu, na spolupráci v oblasti vojenství, na celkovou charakteristiku sovětsko-indických hospodářských vztahů a v neposlední řadě na sovětské snahy o ovlivňování indické veřejnosti a zásahy do tamních vnitropolitických záležitostí, ať už skrze podporu Komunistické strany Indie, nebo uplatněním konceptu „soft power“.

Autorka postupovala formou případové studie. Při sepsání své práce využila množství pramenů a odborné literatury, převážně v anglickém jazyce.
- FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ** (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, formální náležitosti práce apod.): *Z formálního hlediska práce obsahuje drobné stylistické nedostatky (viz např. s. 23 dole). Místy se také objevují překlepy a chyby formátování (s. 28 a 31). Práci to však na kvalitě významným způsobem neubírá.*
- STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE** (celkový dojem z bakalářské práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek, naplnění cíle apod.): *Autorka podrobila analýze jednotlivé aspekty sovětské politiky ve*

vztahu Indii a indické politiky vůči k Sovětskému svazu v letech 1964 – 1982, přičemž zhodnotila jejich význam pro celkový vývoj sovětsko-indických vztahů. Autorka charakterizuje vztah Sovětského svazu a Indie jako vztah supervelmoci usilující o maximální šíření svého vlivu a moci druhého řádu hájící svou autonomii a usilující o prosazení své regionální hegemonie. Tím byl po celou dobu dán i jejich vzájemný vztah.

Autorka dochází k závěru, že Indie tvořila jeden z pilířů sovětské politiky vůči zemím třetího světa. Hlavním cílem, který Sovětský svaz sledoval vůči Indické republice po celé sledované období, byla snaha získat Indii pro svou strategii zadržování a izolaci Číny na asijském kontinentu. Toho mělo být dosaženo prostřednictvím ustavení systému kolektivní bezpečnosti v oblasti jižní Asie, který by jednak eliminoval čínskou hrozbu a jednak zajistil Sovětskému svazu roli garanta bezpečnosti ve zmiňovaném regionu. S ohledem na tento cíl se Moskva nejprve opakovaně snažila o urovnání nepřátelství mezi Indií a Pákistánem a posléze přešla ke strategii upevňování přímých vztahů s Indickou republikou, jejichž vrcholem se stal podpis sovětsko-indické smlouvy po přátelství a spolupráci ze srpna 1971. Sovětský svaz Indii také poskytoval rozsáhlou hospodářskou a vojenskou pomoc, mezi oběma státy probíhala čilá (a oboustranně výhodná) obchodní výměna, obě země spolupracovaly v kulturní sféře atd.

Čínský motiv hrál rovněž zásadní roli při indické orientaci na spolupráci se SSSR. Sovětský svaz pro Indii představoval vítaného spojence proti čínské, respektive čínsko-pakistánské hrozbě. Indie projevovala zájem zejména o sovětskou hospodářskou, diplomatickou a vojenskou pomoc (respektive dodávky zbraní a zbrojních technologií), s jejíž pomocí hodlala modernizovat své hospodářství (zejména průmysl), upevnit své postavení a prosadit se do role regionální mocnosti.

Pokud jde o otázku, zda politika SSSR vůči Indii a politika Indie vůči SSSR dosáhla svých hlavních cílů, autorka dochází k závěru, že v případě SSSR se těchto cílů dosáhnout nepodařilo. Indie neměla zájem dostat se do plné mocenské závislosti na SSSR. Důsledně se proto bránila pokusům o zapojení do sovětských diplomatických schémat pro Asii a po celou dobu (v rostoucí míře pak během 70. a první poloviny 80. let) si žárlivě střežila svou nezávislost. Odmítla se tak zapojit do sovětského plánu kolektivní bezpečnosti z roku 1969, vytrvale odmítala sovětské žádosti o výstavbu vojenských (zejména námořních) základen na svém území, více či méně ostře se ohrzovala proti sovětským pokusům o vměšování se do vnitropolitických poměrů apod.

Naproti tomu politika Indie vůči SSSR svého hlavního cíle více méně dosáhla. Spolupráce se Sovětským svazem pro ni představoval pojistku proti Číně a jí poskytovaná vojenská pomoc (dodávky zbraní) pomohla Indii prosadit se po roce 1971 do role regionální mocnosti, aniž by za to indická vláda musela zaplatit významnějším omezením své nezávislosti a svobody konání (navzdory úzké spolupráci s SSSR indická vláda občas neváhala v některých otázkách postupovat v rozporu se sovětskými zájmy). Se sovětskou pomocí se kromě toho Indii podařilo zvýšit míru industrializace a rozvinout odvětví jako byl např. produkce uhlí a oceli, těžký průmysl, petrochemie a výroba elektriny. Problematictější byla spolupráce v oblasti pokročilých technologií, kde SSSR zaostával a nemohl tudíž Indii poskytnout vše potřebné. Negativem úzké spolupráce se SSSR pak byl především fakt, že indická vláda nemohla od Sovětského svazu očekávat bezpodmínečnou pomoc a podporu ve všech krocích, které podnikla (jak se to ukázalo např. během indicko-pakistánské války v roce 1971). Příležitostně (např. během sovětské invaze do Afghánistánu) se pak úzká spolupráce se Sovětským svazem nacházela v rozporu se statusem nezáúčastněné země, který tvořil jeden z nejdůležitějších pilířů indické zahraniční politiky.

Práci lze navzdory pečlivému zpracování vytknout i některé více či méně závažné nedostatky. V první řadě skutečnost, že autorka čerpala výhradně z pramenů a literatury v anglickém a českém jazyce, aniž by využila také dostupné zdroje v ruském jazyce. Tento nedostatek však do určité míry kompenzuje okolnost, že autorka čerpala z literatury psané jak ze sovětského, tak z indického pohledu. Z významnějších prací v českém jazyce dále zůstala nevyužita práce *Dějiny Indie. Stručný přehled* (Praha: Svoboda, 1980) od autorského kolektivu Koka Alexandrovna Antonova, Grigorij Maximovič Bongard-Levin a Grigorij G. Kotovskij.

Autorce lze kromě toho vytknout poněkud nejasné a nedostatečně srozumitelné vyličení vývoje bilance zahraničního obchodu mezi Sovětským svazem a Indií v 70. letech (s. 37) a příležitostně faktografické omyly, např. tvrzení, že sovětská zahraniční politika nevěnovala do roku 1947 Indii pozornost (s. 2).

V poslední kapitole, v části týkající se sovětských pokusů uplatnit vůči Indii politiku „soft power“, autorka mohla zmínit také poměrně čilou spolupráci v oblasti kinematografie v 70. letech (ve společné produkci bylo natočeno min. pět celovečerních filmů; jmenovitě bych zmínil alespoň divácky úspěšnou pohádku *Dobrodružství Ali-Baby a 40 loupežníků z r. 1979*).

Bakalářská práce Martiny Bartoňové však obsahuje i celou řadu kladných momentů. Ačkoliv se jedná o náročné téma, práce je logicky a přehledně strukturovaná a v neposlední řadě také čtivá. Autorka si v práci autorka klade množství otázek, na které pak v závěru odpovídá. Kladem je i množství využitých primárních i sekundárních zdrojů. Výše uvedené nedostatky nejsou proto závažné a neovlivňují podstatnou měrou celkovou kvalitu bakalářské práce.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):
*Do jaké míry zlepšování vztahů mezi SSSR a Indií na počátku 60. let přispívalo k orientaci Pakistánu na spojenectví s ČLR?
Roky 1964 a 1982 vymezují významnou etapu v dějinách SSSR (a jejich použití jako mezníků předkládané bakalářské práce proto považují za plně legitimní). Autorka by přesto mohla blíže osvětlit, do jaké míry se jedná také o mezníky ve vývoji sovětsko-indických vztahů?*
6. DOPORUČENÍ / NEDOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ A NAVRHOVANÁ ZNÁMKA (výborně, velmi dobře, dobře, nevyhověl): *Obecně je možno konstatovat, že Martina Bartoňová naplnila cíle, které si vytkla. S ohledem na to doporučuji práci k obhajobě a navrhuji, aby ji komise v závislosti na úspěšnosti obhajoby ohodnotila známkou výborně – velmi dobře.*

Datum: 1. června 2014

Podpis:

Pozn.: Hodnocení píše k jednotlivým bodům, pokud nepíšete v textovém editoru, použijte při nedostatku místa zadní stranu nebo příložený list. V hodnocení práce se pokuste oddělit ty její nedostatky, které jsou, podle vašeho mínění, obhajobou neodstranitelné (např. chybí kritické zhodnocení pramenů a literatury), od těch věcí, které student může dobrou obhajobou napravit; poměr těchto dvou položek berte prosím v úvahu při stanovení konečné známky.